

ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Μια νέα Δημοκρατική Παγκόσμια Τάξη

Το τελευταίο ερώτημα που εγείρεται από την παγκοσμιοποίηση, αν πάρουμε ως δεδομένο ότι είναι ένα συστημικό πρόβλημα -όπως επιχείρησα να δείξω στο πρώτο κεφάλαιο- αναφέρεται στο κρίσιμο θέμα εάν θα μπορούσαμε να φανταστούμε μια εναλλακτική διεθνοποίηση. Με άλλα λόγια, μια διεθνοποίηση που, όντας εκτός του παρόντος θεσμικού πλαισίου το οποίο προξένησε αυτή την κρίση, θα αποτελούσε επίσης μια διέξοδο από τη σημερινή πολυδιάστατη κρίση.

Κατά την άποψή μου, το πρόταγμα της Περιεκτικής Δημοκρατίας παρέχει μια σημαντική και ρεαλιστική διέξοδο από τη σημερινή πολυδιάστατη κρίση, και ακόμα έναν τρόπο δημιουργίας μιας νέας παγκοσμιοποίησης, ή μιας Νέας Παγκόσμιας Τάξης, που θα βασίζεται σε πραγματικά δημοκρατικές δομές.

Σημείο εκκίνησης σ' αυτή την προσέγγιση είναι το αναμφισβήτητο γεγονός ότι ο κόσμος, στην αρχή της νέας χιλιετίας, αντιμετωπίζει μια πολυδιάστατη κρίση (οικονομική, οικολογική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική) η οποία προκαλείται από τη συγκέντρωση της εξουσίας στα χέρια των διαφόρων ελίτ, ως αποτέλεσμα της εγκαθίδρυσης, κατά τους τελευταίους δύο αιώνες, του συστήματος της οικονομίας της αγοράς, της αντιπροσωπευτικής «δημοκρατίας» και των συνακόλουθων ιεραρχικών δομών.

Αν δεχτούμε αυτόν το συλλογισμό, τότε μια Περιεκτική Δημοκρατία,¹³⁹ που συνεπάγεται την ισοκατανομή της δύναμης σε όλα τα επίπεδα, δεν είναι απλώς μια ουτοπία (με την αρνητική έννοια του όρου) αλλά ίσως η μοναδική διέξοδος από τη σημερινή κρίση.

Μια Νέα Παγκόσμια Τάξη, που θα βασίζεται σε μια Περιεκτική Δημοκρατία είναι μια μορφή κοινωνικής οργάνωσης που επανενσωματώνει την κοινωνία με την οικονομία, την πολιτεία και τη φύση, μέσα σ' ένα θεσμικό πλαίσιο που εξασφαλίζει τις αναγκαίες συνθήκες για την ισοκατανομή όλων των ειδών εξουσίας.

Αυτό συνεπάγεται τη δημιουργία θεσμών:

- Πολιτικής δημοκρατίας (άμεσης δημοκρατίας), οι οποίες βασίζονται σε διαδικασίες που εξασφαλίζουν ότι όλες οι πολιτικές αποφάσεις (συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχετίζονται με τη διαμόρφωση και εκτέλεση των νόμων) παίρνονται συλλογικά από το σώμα των πολιτών (το δήμο) και χωρίς αντιπροσώπευση, καθώς και σε δομές, που θεσμοποιούν την ισοκατανομή της πολιτικής δύναμης.

- Οικονομικής δημοκρατίας, όπου οι δήμοι ελέγχουν την οικονομική διαδικασία, μέσα σε ένα θεσμικό πλαίσιο δημοτικής ιδιοκτησίας και δημοτικού ελέγχου των μέσων παραγωγής και διανομής, πέρα από τα πλαίσια της οικονομίας της αγοράς και του κρατικού σχεδιασμού.

- Δημοκρατίας στο κοινωνικό πεδίο, όπου όλοι οι θεσμοί του δημόσιου χώρου στους οποίους μπορούν να ληφθούν συλλογικές αποφάσεις (π.χ. χώροι εργασίας, τόποι εκπαίδευσης, πολιτιστικοί θεσμοί κ.λπ.) αυτοκυβερνούνται, κάτω από το γενικό έλεγχο των δήμων, ενώ οι προσωπικές σχέσεις βασίζονται σε ένα σύστημα αξιών που είναι γενικά συμβατό με τους δημοκρατικούς θεσμούς της κοινωνίας, δηλ. ένα σύστημα που βασίζεται στις αρχές της ατομικής και κοινωνικής αυτονομίας και της αλληλεγγύης, που θα αποκλείει κάθε μορφή κυριαρχίας στη βάση διαφορών φύλου, φυλής, εθνότητας, πολιτισμού κ.λπ.

- Οικολογικής δημοκρατίας, όπου το θεσμικό πλαίσιο της Περιεκτικής Δημοκρατίας και το σύστημα αξιών που είναι συμβατό με αυτό εξα-

139. Για μια λεπτομερή περιγραφή μιας Περιεκτικής Δημοκρατίας, βλ. Τ. Φωτόπουλος, *Περιεκτική Δημοκρατία*, ό.π., κεφ. 5-6.

σφαλίζουν τις αναγκαίες συνθήκες για την επανενσωμάτωση της κοινωνίας και της φύσης.

Η δημιουργία μιας νέας παγκόσμιας τάξης, που θα βασίζεται σε μια Περιεκτική Δημοκρατία, συνεπάγεται τη δημιουργία συνομοσπονδιών από Περιεκτικές Δημοκρατίες που θα έχουν δημιουργηθεί στο επίπεδο περιφερειών, εθνών, ηπείρων, και, στο τέλος, στον κόσμο ως σύνολο. Αυτό θα οδηγήσει σε μια παγκοσμιοποίηση που δεν θα βασίζεται στην άνιση κατανομή της εξουσίας και στην κυριαρχία ανθρώπου πάνω σε άνθρωπο και στη Φύση, όπως συμβαίνει στη σημερινή παγκοσμιοποίηση, αλλά στην ισοκατανομή όλων των μορφών εξουσίας ανάμεσα σε αυτόνομα ανθρώπινα όντα και την εξάλειψη όλων των μορφών κυριαρχίας. Θα θεμελιώνεται ακόμη σε ένα αυτοσυντηρούμενο οικονομικό σύστημα που θα καλύπτει τις βασικές ανάγκες του πληθυσμού του πλανήτη, μέσω ενός μηχανισμού κατανομής των πόρων ανάμεσα στις συνομοσπονδίες, στα πλαίσια ενός πλανητικού συνομοσπονδιακού πλάνου κατανομής των πόρων. Τέλος, η κάλυψη των μη βασικών αναγκών θα καθορίζεται στο τοπικό επίπεδο, με τρόπο που θα εξασφαλίζει την ελευθερία επιλογής, ενώ οι ανταλλαγές των πλεονασμάτων μεταξύ των συνομοσπονδιών θα ρυθμίζονται μέσω πολυμερών συμφωνιών.

Μακροπρόθεσμη στρατηγική για μια δημοκρατική παγκοσμιοποίηση

Το πρόταγμα για μια Περιεκτική Δημοκρατία παρέχει όχι μόνο ένα ρεαλιστικό όραμα μιας εναλλακτικής κοινωνίας, που πραγματικά λείπει σήμερα μετά την κατάρρευση του κρατικιστικού σοσιαλισμού, αλλά επίσης μια μακροπρόθεσμη στρατηγική και ένα βραχυπρόθεσμο πρόγραμμα που θα μας οδηγήσουν σ' αυτή την κοινωνία.¹⁴⁰ Συνοπτικά, όπως είδαμε

140. Για μια λεπτομερή περιγραφή, βλ. Τ. Φωτόπουλος, *Περιεκτική Δημοκρατία*, κεφ. 7. Βλ. ακόμη Τ. Fotopoulos, «Mass Media, Culture and Democracy», *Democracy and Nature*, τόμ. 5, αρ. 1, Μάρ. 1999, σελ. 33-64 και του ιδίου «The limitations of Life-style strategies», ό.π., σελ. 287-308.

στο προηγούμενο κεφάλαιο, οι δραστηριότητες του σημερινού «κινήματος» της αντιπαγκοσμιοποίησης δεν έχουν καμία πιθανότητα να λειτουργήσουν ως μεταβατικές στρατηγικές προς μια συστημική αλλαγή, αν δεν αποτελέσουν τμήμα ενός προγραμματικού μαζικού πολιτικού κινήματος για μια τέτοια αλλαγή. Στην καλύτερη περίπτωση, το παρόν «κίνημα» κατά της παγκοσμιοποίησης μπορεί να επιτύχει μόνο κάποιο είδος (εύκολα αντιστρέψιμων) μεταρρυθμίσεων.¹⁴¹ Με άλλα λόγια, οι σημερινές αντισυστημικές δραστηριότητες δεν θα μπορέσουν ποτέ να γίνουν αληθινά αντισυστημικές έξω από ένα συνεκτικό πολιτικό πρόγραμμα που περιλαμβάνει ένα όραμα, μια στρατηγική και ένα βραχυπρόθεσμο πρόγραμμα που είναι συμβατά με αυτό.

Η στρατηγική της Περιεκτικής Δημοκρατίας συνεπάγεται το κτίσιμο ενός μαζικού προγραμματικού πολιτικού κινήματος, με ένα αδιαπραγμάτευτα «συνολικό» πολιτικό πρόταγμα (universalist project) που θα επιδιώκει την κοινωνική αλλαγή προς μια γνήσιως δημοκρατική κατεύθυνση, ξεκινώντας εδώ και τώρα. Επομένως, ένα τέτοιο κίνημα θα πρέπει να στοχεύει ρητά σε μια συστημική αλλαγή, καθώς και σε μια παράλληλη αλλαγή στα συστήματα αξιών μας. Η στρατηγική αυτή θα περιλαμβάνει τη βαθμιαία ανάμειξη ενός ολοένα και μεγαλύτερου αριθμού ανθρώπων σε ένα νέο είδος πολιτικής και την παράλληλη μετατόπιση των οικονομικών πόρων (εργασία, κεφάλαιο, γη) εκτός της οικονομίας της αγοράς. Ο στόχος μιας τέτοιας στρατηγικής θα πρέπει να είναι η δημιουργία αλλαγών στο θεσμικό

141. Ένα προφανές παράδειγμα είναι το υποτιθέμενο σταμάτημα της ΜΑΙ (Πολυμερής Συμφωνία Επενδύσεων) που χαιρετίστηκε, από το Chomsky και άλλους στο «κίνημα» κατά της παγκοσμιοποίησης εκείνη την εποχή, ως μια νίκη κατά του παγκοσμιοποιητικού κεφαλαίου. Σήμερα φαίνεται ότι η συμφωνία ήδη υλοποιείται «με δόσεις», από την «πίσω πόρτα» του ΔΝΤ, μέσω διμερών συμφωνιών (βλ. T. Fotopoulos, «Mass media, Culture, and Democracy», ό.π., σελ. 33-64) και πιθανώς μέσω του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου στο μέλλον, όπως ανέφερα παραπάνω. Η προτεινόμενη Γενική Συμφωνία Εμπορίου στις Υπηρεσίες (GATS) περιέχει ένα σχέδιο δημιουργίας μιας διεθνούς υπηρεσίας με δυνατότητα άσκησης βέτο πάνω στις κοινοβουλευτικές και ρυθμιστικές αποφάσεις, με βάση το κριτήριο της οικονομικής αποτελεσματικότητας (άρθρο VI. 4 της Gats), βλ. G. Palast, «Necessity test is mother of Gats intervention: The World Trade Organisation has plans to replace that outmoded political idea: democracy», ό.π.

πλαίσιο, καθώς και στα συστήματα αξιών, που, μετά από μια περίοδο έντασης μεταξύ των νέων θεσμών και του κράτους, θα αντικαταστήσουν, σε κάποιο σημείο, την οικονομία της αγοράς, την αντιπροσωπευτική «δημοκρατία» καθώς και το κοινωνικό παράδειγμα που τις «νομιμοποιεί», με μια Περιεκτική Δημοκρατία και ένα νέο δημοκρατικό παράδειγμα αντίστοιχα.

Η λογική πίσω από μια τέτοια στρατηγική είναι ότι, εφόσον η συστημική αλλαγή απαιτεί μια ρήξη με το παρελθόν, που επεκτείνεται τόσο στο θεσμικό όσο και στο πολιτιστικό επίπεδο, μια τέτοια ρήξη μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο μέσω της ανάπτυξης μιας νέας μορφής πολιτικής οργάνωσης και ενός νέου συνεκτικού πολιτικού προτάγματος για συστημική αλλαγή που θα δημιουργήσει μια ξεκάθαρη αντισυστημική συνειδητοποίηση σε μαζική κλίμακα - και όχι στο επίπεδο των πρωτοποριών (όπως στην περίπτωση του κρατικού σοσιαλισμού) ή στο επίπεδο της «γειτονιάς μας» ή της «κομμούνας μας», (όπως στην περίπτωση διαφόρων ελευθεριακών «γκρουπούσκουλων»). Ωστόσο, η δημιουργία μιας νέας κουλτούρας, που πρέπει να γίνει ηγεμονική, πριν ξεκινήσει η μετάβαση στην Περιεκτική Δημοκρατία, είναι δυνατή μόνο μέσω της παράλληλης εγκαθίδρυσης νέων πολιτικών και οικονομικών θεσμών σε σημαντικό κοινωνικό επίπεδο. Με άλλα λόγια, μόνο μέσα από τον αγώνα για να εγκαθιδρυθούν τέτοιοι θεσμοί είναι δυνατό να κτιστεί ένα μαζικό πολιτικό κίνημα με ένα υψηλό επίπεδο συνειδητοποίησης.

Επομένως, ο στόχος μιας στρατηγικής προς την Περιεκτική Δημοκρατία είναι η δημιουργία, από τα κάτω, «λαϊκών βάσεων πολιτικής και οικονομικής δύναμης», δηλαδή η εγκαθίδρυση τοπικών Περιεκτικών Δημοκρατιών, οι οποίες, σε ένα επόμενο στάδιο, θα συνομοσπονδιοποιηθούν, ώστε να δημιουργήσουν τις συνθήκες για την εγκαθίδρυση μιας νέας συνομοσπονδιακής Περιεκτικής Δημοκρατίας. Συνεπώς ένα καθοριστικό στοιχείο της στρατηγικής της Περιεκτικής Δημοκρατίας είναι ότι οι πολιτικοί και οικονομικοί θεσμοί της Περιεκτικής Δημοκρατίας αρχίζουν να εγκαθίστανται αμέσως μόλις ένας σημαντικός αριθμός ανθρώπων σε μια συγκεκριμένη περιοχή έχει σχηματίσει μια βάση για μια «δημοκρατία εν δράσει» - κατά προτίμηση, αλλά όχι κατά αποκλειστικότητα, στη μαζική κοινωνική κλίμακα που εξασφαλίζεται από τη νίκη στις τοπικές εκλογές κάτω από ένα πρόγραμμα Περιεκτικής Δημοκρατίας.

Περίγραμμα ενός βραχυπρόθεσμου προγράμματος

Το βραχυπρόθεσμο πρόγραμμα συνεπάγεται τη δημιουργία ενός νέου είδους πολιτικής οργάνωσης, που θα αντανakλά την επιθυμητή διάρθρωση της κοινωνίας. Η οργάνωση αυτή δεν μπορεί βέβαια να είναι το συνηθισμένο πολιτικό κόμμα, αλλά θα είναι μια μορφή «δημοκρατίας εν δράσει», η οποία θα αναλαμβάνει διάφορες μορφές παρέμβασης όχι μόνο στο πολιτικό αλλά επίσης στο οικονομικό, στο κοινωνικό, στο οικολογικό και στο πολιτιστικό επίπεδο:

- Στο πολιτικό επίπεδο, μέσω της δημιουργίας «σκιωδών» πολιτικών θεσμών που βασίζονται στην άμεση δημοκρατία, (συνελεύσεις γειτονιάς κ.λπ.) καθώς και διαφόρων μορφών άμεσης δράσης (πορείες, συγκεντρώσεις, δημόσιες συζητήσεις και πολιτική ανυπακοή).
- Στο οικονομικό επίπεδο, μέσω της εγκαθίδρυσης «δημοτικών» μονάδων παραγωγής και κατανάλωσης, δηλαδή οικονομικών μονάδων που η ιδιοκτησία και ο έλεγχος τους ανήκει συλλογικά στους πολίτες που χρηματοδοτούν το στήσιμο τέτοιων μονάδων (στην αρχή, μέσω της ιδιωτικής χρηματοδότησης των πολιτών που εγκαθιδρύουν τις μονάδες, και, μόλις καταληφθεί μια τοπική αρχή, μέσω της τοπικής φορολόγησης) και σε εκείνους που εργάζονται σε αυτές.
- Στο κοινωνικό επίπεδο, μέσω της δημιουργίας αυτοκυβερνούμενων θεσμών στο χώρο εργασίας, στον τόπο εκπαίδευσης κ.λπ., καθώς και μέσω της συμμετοχής σε αγώνες για εργατική δημοκρατία, δημοκρατία στο νοικοκυριό, δημοκρατία στους εκπαιδευτικούς θεσμούς κ.λπ.
- Στο οικολογικό επίπεδο, μέσω της εγκαθίδρυσης οικολογικά βιώσιμων μονάδων παραγωγής και κατανάλωσης και μέσω άμεσης δράσης ενάντια στην καταστροφή της Φύσης από τις επιχειρήσεις.
- Στο πολιτιστικό επίπεδο, μέσω δραστηριοτήτων που στοχεύουν στη δημιουργία μιας τέχνης που ελέγχεται από την κοινότητα και όχι από τις ελίτ όπως σήμερα, καθώς και δραστηριοτήτων που θα στοχεύουν στη δημιουργία εναλλακτικών μέσων επικοινωνίας που θα βοηθήσουν στο να γίνει ηγεμονική κουλτούρα στην κοινωνία το σύστημα αξιών που είναι συμβατό με μια Περιεκτική Δημοκρατία.

Όπως τόνισα αλλού,¹⁴² οι άνθρωποι, που σήμερα είναι αλλοτριωμένοι από όλες τις μορφές εξουσίας και ιδιαίτερα την πολιτική και οικονομική εξουσία, θα είχαν κάθε κίνητρο για να συμμετάσχουν σε ένα τέτοιο κίνημα και να ψηφίσουν στις τοπικές εκλογές για την εγκαθίδρυση μιας «δημοκρατίας εν δράσει» στην περιοχή τους:

Θα έχουν πλήρη επίγνωση του γεγονότος ότι προβλήματα όπως η ανεργία και η φτώχεια μπορούν να λυθούν μόνο στο πλαίσιο θεσμών Περιεκτικής Δημοκρατίας (δημοτικές επιχειρήσεις, δημοτική πρόνοια κ.λπ.) η εγκαθίδρυση των οποίων θα μπορούσε να ξεκινήσει αμέσως μόλις ένας σημαντικός αριθμός πολιτών σχημάτιζε μια βάση για «δημοκρατία εν δράσει» στην περιοχή τους. Θα γνωρίζουν ακόμη ότι προβλήματα όπως η μόλυνση του αέρα/του νερού/των τροφίμων θα μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά, και σε μαζική κοινωνική κλίμακα, μόνο αν οι πολίτες αρχίσουν να παίρνουν τον έλεγχο της τοπικής εξουσίας στο πλαίσιο θεσμών Περιεκτικής Δημοκρατίας, και όχι στο πλαίσιο κομμούνων εκτός του κύριου πολιτικού και κοινωνικού στίβου. Τέλος, θα γνωρίζουν ότι αν δεν καταλάβουν την πολιτική εξουσία στο τοπικό επίπεδο, και μετά μέσω συνομοσπονδιών των τοπικών βάσεων, στο επίπεδο της περιφέρειας, δεν θα μπορέσουν ποτέ να ελέγξουν τη ζωή τους. Με άλλα λόγια, οι άνθρωποι θα συμμετάσχουν σε έναν αγώνα για την εγκαθίδρυση των θεσμών Περιεκτικής Δημοκρατίας όχι εξαιτίας κάποιας σκοτεινής τους επιθυμίας για μια αφηρημένη έννοια δημοκρατίας, αλλά επειδή η ίδια η δράση τους θα τους βοηθήσει να αντιληφθούν πως η αιτία όλων των προβλημάτων τους (οικονομικών, κοινωνικών, οικολογικών) είναι το γεγονός της συγκέντρωσης της εξουσίας σε λίγα χέρια.

Συμπερασματικά, πιστεύω ότι η ανθρωπότητα βρίσκεται μπροστά σε μια καθοριστική επιλογή στη νέα χιλιετία. Είτε θα συνεχίσουμε τους τω-

142. Βλ. T. Fotopoulos, «The limitations of Life-style strategies: The Ecovillage "Movement" is NOT the way towards a new democratic society», ό.π.

ρινούς τρόπους ζωής, στο πλαίσιο των σημερινών θεσμών, που εξασφαλίζουν την παρούσα πελώρια και συνεχώς αυξανόμενη συγκέντρωση εξουσίας σε όλα τα επίπεδα και τη συνακόλουθη αδιάκοπη επιδείνωση της τωρινής πολυδιάστατης κρίσης, είτε, εναλλακτικά, θα ξεκινήσουμε να κτίζουμε ένα νέο πολιτικό κίνημα που θα περιλαμβάνει τη δημιουργία θεσμών για μια αυτοσυντηρούμενη Περιεκτική Δημοκρατία, δηλ. θα θέσουμε σε κίνηση μια διαδικασία που θα δημιουργούσε τις προϋποθέσεις, για πρώτη φορά στην Ιστορία, για μια νέα και αληθινά Δημοκρατική Παγκόσμια Τάξη.